

„ÍME, AZ ÚR SZOLGÁLÓLEÁNYA: TÖRTÉNJÉK VELEM A TE BESZÉDED SZERINT!” (LK 1,38)

In memoriam Pilder Mária (1888–1966)

BEVEZETÉS

„Nem tudja a magyar református egyház, kije van Pilder Móriában” – mondta Barth Károly, miután 1947-ben Budapesten személyesen megismerte leghűségesebb olvasóját, teológiai gondolkozásának egyik legjobb értőjét és tolmácsolóját.¹ Pilder Mária, akár mint evangélikus, lelkigondozó vagy a tudomány embere, egyaránt hű sáfára volt a rá bízott értékes javaknak. Olyan teológus tarthatott barátjának, mint Barth Károly, akit mesteri módon szólaltatott meg magyarul.²

Az alábbiakban elsőként Pilder Mária életútját, s annak meghatározó impulzusait, állomásait kívánom bemutatni életrajzi vonatkozásokkal megtűzdelve.

1. PILDER MÁRIA (1888–1966)

Pilder Mária Diósgyőron született, 1888. március 2-án, római katolikus családban ikergyermekeként. Apja Pilder Alfréd erdélyi szász származású MÁV kohómérnök, evangélikus vallású, édesanyja Meissner Aloisia, római katolikus vallású. Édesapját korán elvesztette. A család Budapestre költözött.

Elemi iskoláit a diósgyőri vas-és acélgyári állami elemi népiskolában (1893–1897) és a budapesti Krisztina téri elemi népiskolában (1897–1898) végezte. 1898–1904 között a Budapest székesfőváros I. ker. felsőbb leányiskola tanulója, amelyet kitűnő

1 VÁLYI NAGY ERVIN: Pilder Mária 1888–1966. In *Képes Kálvin Kalendárium. 1988*, Református Sajtóosztály, Budapest, 1987, 131.

2 KÁDÁR IMRE: Búcsúztató. *Reformátusok Lapja*, 1966. jan. 23.

bizonyítvánnyal fejez be. 1904 őszétől a budapesti II. ker. állami tanítónő és nevelőképző intézet hallgatója, ahol 1906. június 26-án magyar és német tannyelvű elemi népiskolai tanítónői oklevelet szerez.

Az elemi népiskolai tanítónői oklevél megszerzése után tovább képezte magát. Beiratkozott a budapesti állami Erzsébet Nőiskola polgáriskolai tanítónőképző intézetébe, ahol 1906–1909 között tanult, jelesen és kitűnően. Itt 1909. június 17-én felső nép- és polgáriskolai tanítónői oklevelet szerzett, magyar-német nyelv- és történettudomány oktatására. Párhuzamosan a tornatanítónői oklevelet is megszerzi. Tanári állást kap a Marcibányi téri polgári iskolában, s Apponyi Albert (a Fejérváry-kormány kultuszminisztere) gyermekeinek nevelőjévé lesz.

A főváros szolgálatában áll 1911. szeptember 1-jétől 1919. október 31-ig. Megbízott polgári iskolai tanár 1911. szeptember 1-jétől 1913. augusztus 31-ig (V. ker. Vadász utcai polgári leányiskola). Polgári iskolai tanár 1913. szeptember 1-jétől 1919. október 31-ig a fővárosi község polgári iskola magyar és német nyelvi, történelmi és földrajzi szakán. 1913. november 1-jétől vallásoktatást is végez a Lovag utcai elemi iskolában, Szabó Aladár lelkész megbízásából.

A világháború éveiben a vakok intézetében lett a leányok tanítója, szeretett testvére, aki az „evangélium világosságához” elvezette őket.

Pilder Mária 1913. június 20-án tért át a római katolikus vallásról a református vallásra. Az Erdélyi Református Egyházkerület szolgálatában állt: 1920-tól a kolozsvári leány-középiskola tanára. 1923 szeptemberében a nagyenyedi református tanítóképzőhöz nevezik ki rendes tanárnak. Egy év múlva (1924. augusztus 31.) igazgatónői minőségben megbízást nyer az internátus vezetésére is. Kolozsvárra visszatérve a gimnazista lányok között megindította a bibliaköri munkát.

1924. szeptember 1-jétől kezdődő érvénnyel az egyházkerület Igazgatótanácsa (sepsiszentgyörgyi konferencia döntése – 1924. szept. 9–14.) kinevezi „az egész egyházkerületre kiterjedőleg, a női belmissziói munkák és vasárnapi iskolák felügyeletére és beindítására, lelkészi jellegű utazó titkárrá, kötelezvéen – a lelkészi jellegnek a kultuszminisztérium által leendő elismertetése céljából – a lévita vizsgálat letételére.” 1925-től a *Református Szemle* című hivatalos lapban rendszeresen beszámolót közöl e tevékenységéről. Szolgálatának ágai a következők:³ 1. Vasárnapi iskolák látogatása, mintatanítások tartása. 2. A leány-középiskolák látogatása (Nagyenyed, Zilah, Sepsiszentgyörgy, Kolozsvár, Marosvásárhely, Székelyudvarhely). Lányoknak és fiúknak is tartott evangelizáló előadásokat, s folytatott velük megbeszéléseket. 3. A gyülekezetek leányai közötti szolgálat. 4. A lelkésznék lelkigondozása. 5. A gyülekezetek női tagjai

3 BOTTYÁN JÁNOS: Pilder Mária. In *Református Egyház*, 18 (1966) 70–72, 71.

között végzett lelki munka. Törekény testtel, sáros falusi országutakon szekérrel közlekedve évente hatvan gyülekezetet látogatott meg.

1928-ban a Marosvásárhelyen megindult diakonissza képzésbe kapcsolódott be és négy esztendeig együtt munkálkodott Kováts Benedekkel, aki igazgató-lelkésze volt az intézetnek.

1933. április 21-én Makkai Sándor püspök, az Erdélyi Református Egyházkerület Diakonissza Intézetének helyettes igazgatójává nevezi ki „az intézet szabályzatának a lelkipásztorra vonatkozó paragrafusaiiban körülírt hatáskörben és teendők ellátására.” Ugyanebben az évben Makkai püspök felkéri az Intézettel kapcsolatosan felállított Református Kórház vezetésére és irányítására alakítandó Kebli Tanács tagságának tiszteré. 1935. november 1-jétől a Diakonissza Intézet véglegesített, rendes előadó-tanárnője lesz. Említést érdemel, hogy ezekben az években Pilder Mária nevelő munkája mellett gondos bibliatanulmányokat és exegéziseket készítet, valamint teológiai művekről írt recenziókat, amelyeket barátaihoz eljuttatott.

1944. január 1-jétől az Egyetemes Konvent szolgálatában állt. 1943-ban Ravasz László dunamelléki és Makkai Sándor erdélyi püspök levelezést folytat a református nőszövetség megszervezése tárgyában. Ravasz László 1943. szeptember 15-én írt levelében megkérdezi Pilder Máriát, hogy „vállalkozik-e a református nőszövetségnek a négy magyarországi egyházkerületében való megszervezésére?”⁴ Pilder Mária vállalta e feladatot. 1944. január 1-jével az Egyetemes Konvent Elnöksége az Országos Református Nőszövetség titkári teendőinek ellátásával bízta meg. 1948-ban azt jelentette, hogy az ezredik szolgálatát végezte a nők között.

1947 novemberében egyháztagsági nyilatkozatot írt alá a Budapest-Zugló-i Egyházközségnél.

1948-ban a Vallás- és Közoktatási Minisztérium hatásköre alá tartozó „állandó létszámcsökkentő bizottság” a szolgálatban megtartandónak jelölte ki. 1950-ben a Konvent Elnöksége, mint konventi missziói munkást, a családgondozási munkaágba osztotta be.

1952. április 15-től az Egyetemes Konvent Elnöksége a Ráday Könyvtárhoz helyezte tudományos munka végzésére. Ennek során feladata volt a külföldi folyóiratok kezelése és azok cikkei alapján a Konvent Elnöksége számára referátumok készítése.

1953-ban, amikor Ökumenika Tanszéket állítanak fel a Budapesti Református Teológiai Akadémián, mint megbízott előadó (1953-1956) Dr. Kádár Imre professzor mellett, ő készíti el az első ökumenika jegyzetet Magyarországon.

4 VÁLYI NAGY ERVIN – TARR KÁLMÁN (szerk.): *Az Úr szolgálóleánya. Válogatás Pilder Mária műveiből.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1988, 385.

1956. január 19-én nyugdíjazását kéri. A Konvent Elnöksége 1956. január 1-jei hatállyal felmenti konventi szolgálatától, megköszönve „hálás szeretettel azt a rendkívül értékes szolgálatot, amit egyházunk megújulása érdekében különböző szolgálati helyeken végzett.”⁵ A helyettes tanári működést azonban továbbra is folytatja.

Bár nyugdíjba vonul, de ezután is sokat ír és olvas, a határokon túl is híre járt annak, hogy Barth valamennyi művét olvasta. Kommentárokat készít és levelezést folytat neves teológusokkal.

1956 áprilisában a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa Hit- és Egyházszervezet albizottsága tagjai közé választja.

Életének utolsó éveiben elvesztette a szemévilágát, de türelemmel hordozta e keresztet három éven át 1966. január 3-án bekövetkezett haláláig.

2. PILDER MÁRIA HITHEZ VEZETŐ ÚTJA ÉS TEOLÓGIAI MUNKÁSSÁGA

Pilder Mária huszonnégy éves korában zenei érdeklődése során ismerkedett meg a Szabó Aladár, Kecskeméthy István, lic. Dr. Kováts Lajos és Vargha Gyuláné munkája nyomán kialakuló evangéliumi ébredés munkásaival. Ezt követően az Újszövetség olvasása útján jutott el az evangélium és Jézus Krisztus felfedezéséhez. Szakított a római katolicizmussal és „megérkezett” a református hithez. Feltételezhető, hogy már ekkor elkezdte bibliai teológiai stúdiumaihoz szükséges görög tanulmányait. Komoly teológiai tanulmányokat folytatott. Az első világháború kitörése után számos helyen igényelték evangélizációs szolgálatát, egyik hívást kapta a másik után. Ekkor kezdődött **szolgálatának első, kimagasló időszak**a. A német pietista hatások alatt álló körök megdöbbenéssel, sőt rosszállással fogadták, hogy nem elégszik meg az inkább befelé forduló, zárt közösségi élettel. E bírálat sok lelkiismereti gyötrelmet okozott neki.

Szász Ágnes naplója című könyvében regény formájában tett bizonyosságot hitéről, a pietista körök szubjektivizmusa előtt érthetetlen, hitvallásos teológiai érdeklődést tanúsított. Mindemellett érdeklődéssel fordult a társadalmi kérdések felé.

Az első világháború után, miután édesanyja elhunyt, elhagyta Budapestet és visszatért bátyjával apja szülőföldjére, Erdélybe. Ezzel vette kezdetét **szolgálatának második szakasza**. Tevékenyen dolgozott a hitvallásos szellem megerősítésén. Székely Jánossal közösen készítette el a „*Református Keresztyén Hitvallás*” című kiadványt, mely több kiadást is megért és amely tartalmazza többek között a Heidelbergi Káté szemelvényes kiadását. Mindezzel nagy szolgálatokat tett a konfirmációi előkészítés nehézségeivel szembesülő lelkipásztoroknak. Pilder Mária másik jelentős szolgálata az

5 Uo. 386.

evangélizáció, a személyes lelkigondozás, az egyház gyermek- és ifjúsági munkájában, és a Nőszövetségben bontakozik ki. E szolgálatát Makkai Sándor püspöksége idején fejtette ki, akihez személyes, munkatársi közösség és igazi barátság fűzte.

Pilder Mária számára fontos volt, hogy mindig alapos exegézissel és a legújabb teológiai munkák gondos áttanulmányozásával készüljön feladataira. Életében döntő esemény volt, amikor harmincnegyedik születésnapján, 1926. március 12-én a svájci vallásos szocializmus teológusának, Hermann Kutter *Das Bilderbuch Gottes* (Isten képeskönyve) című könyvét kapta ajándékba. E munka sok kérdést megértetett vele, és olyan felszabadítóan hatott rá a még mindig tartó pietista megkötöttségek alól, hogy négy nap múlva levelet írt a szerzőnek, amelyben köszönetét fejezte ki azért a segítségért, amit Kutter e könyvön keresztül nyújtott számára. Ez a levél egy Kutter haláláig, 1931-ig tartó folyamatos levelezés kezdete lett, melynek darabjait ma Baselben őrzik, egyes részletek megjelentek Kutter életrajzában.⁶

Az 1930-as években a kolozsvári teológia számos tanárának érdeklődése egyre inkább a barthi teológia felé fordult. Barth küzdelme a hitvalló egyházért, mely Németországból való kiutasítása után Svájcban folytatódott a hitlerizmus ellen, mélyen megragadta Pilder Máriát. Teológusként is megteszi az utat Kuttertől Barthig.

Barthot 1936-ban ismerte meg személyesen, amikor a kolozsvári teológia felkérésére tartott ott előadásokat. Charlotte von Kirschbaum, Barth titkárnője az említett, 1936-os találkozásra így emlékszik vissza:

Nem szeretnénk búcsút venni Kolozsvártól anélkül, hogy ne tennénk említést a református egyház diakonissza otthonában tett látogatásunkról. Ebben a nagy szegénységben és elnyomásban olyan munka folyik, melyet nagyon sokan irigyelhetnének Kolozsvártól. Orvos, lelkipásztor és a ház főnöknője⁷ – ez utóbbi hosszú évek óta áll közeli barátságban Hermann Kutter-rel – a fiatal diakonisszák élén példás odaadással vezetik ezt a rájuk bízott drága kincset, mely oly nehezen jött létre, s melyet ma minden külső segítség nélkül kell fenntartaniuk. ... Hogy mit jelent a kevesen is hűnek maradni, azt itt bárki láthatja. ... Remegő hangon, meghatottan számoltak be... arról a bámulatra méltó tényről is, hogy a kórház támogatás híján csupán az igazán szűkösk táppénzből tartja fenn magát. „Ez egy csoda”, hallottuk nem egyszer.⁸

6 BODOKY RICHÁRD: Pilder Mária 1888–1966, *Teológiai Szemle*. 9 (1966/1-2) 53–56, 55. Pilder Mária Hermann Kutterrel folytatott levelezésére a későbbiekben még visszatérek, ahol részletesebben kívánok foglalkozni e levelek tartalmával. Lásd 4. fejezet.

7 Az utalás Pilder Máriára, a Diakonissza Otthon igazgatójára vonatkozik, s a levelek tanúsága szerint szoros barátságban állt Charlotte von Kirschbaum-mal.

8 Úti beszámoló Karl Barth 1936-os és 1948-as magyarországi látogatásáról. In FERENCZ ÁRPÁD (szerk.): *Világok vándorai*. k. n., Debrecen, 2007, 51–52.

Pilder Mária lefordította Barth három, rendkívül jelentős munkáját, mely a Theologische Existenz Heute! sorozatban jelent meg: *Der Dienst am Wort* (Isten Igéjének szolgálata), *Reformation als Entscheidung* (A reformáció, mint döntés), *Gottes Werke und unsere Wünsche* (Isten akarata és a mi kívánságaink).

Vásárhelyi János püspöksége idején a kolozsvár-hidelvei gyülekezetben és Borbáth Dániellel a diakonissza-intézetben dolgozott. 1941-ben jelent meg „*Imhol az Úrnak szolgáló leánya*” című előadása.

1942-ben a Dunamelléki Egyházkerület visszahívta Budapestre, ahol a második világháború után bontakozott ki élete **harmadik** és utolsó **szolgálati időszaka**. Fontos volt számára a bibliaiskolai munka, komolyan vette a tanulást és a teológiai műveltséget. Szolgálataira rendkívüli igyekezettel és hangyszorgalommal készült fel. Jegyzeteket készített, több vastag füzetet írt tele előadásokkal, bibliai fogalmak magyarázatával és az Újszövetség könyveinek exegézisével, üzenetük gyakorlati kifejtésével.⁹ Lényeges azonban itt megemlíteni, hogy ezen írásaiból álló hagyaték sajnos nem maradt fenn az utókor számára, hiszen részletes naplójával együtt azokat elégettette önkéntes hű gondozójával, egy diakonissza testvérrel, amikor utolsó lakhelyére, a Havas utcai szeretetházba költözött.¹⁰

Lefordította *Barth Kis Dogmatikáját* (Dogmatik im Grundriss), mely 1947-ben Budapesten jelent meg. E műben nagy hűséggel ragaszkodott az eredeti szöveghez.

Barth Károly 1948-ban tett magyarországi látogatását követően hálás szívvel emlékezett vissza a Pilder Máriával való találkozásokra. Ezután nemcsak a *Dogmatika* újabb köteteit, hanem az általa olvasott klasszikus angol detektívregényeket is rendszeresen elküldte Pilder Máriának.

Hetvenedik születésnapja alkalmából külön ajánlással G. K. Chesterton Brown atya történeteivel ajándékozta meg. E kedves gesztus jelzi számunkra, hogy személyes, jó barátságban álltak.

Charlotte von Kirschbaum pedig így ír az 1948-as útról: „Budapestre érkezve ismét a Diakonissza Otthonba vittek. ...Pilder Mária is jelen volt, aki sok érdekes és tanulságos dolgot mesélt a munkájáról.”¹¹

3. PILDER MÁRIA: SZÁSZ ÁGNES NAPLÓJA (1918)

Az alábbiakban Pilder Mária „*Szász Ágnes naplója*” című művével kapcsolatban

9 BODOKY RICHÁRD: i. m. 56.

10 BOTTYÁN JÁNOS: i. m. 72.

11 FERENCZ ÁRPÁD: i. m. 79.

szeretnék néhány gondolatot felvillantani, amely közelebb segít bennünket belső, hitbéli útjának megismeréséhez.

A *Szász Ágnes naplója* (1918) Pilder Mária szolgálata első időszakának „gyümölcse”, mely belső életrajzának szempontjából jelentős. A kisregény főszereplője, a fiktív Szász Ágnes és a valóságos Pilder Mária azonossága – ismereteink szerint – majdnem teljes. Hiányzó önéletírása korai fejezetének tekinthetjük e művet.

E könyvben nem azt kell elsősorban észrevennünk, hogy a saját, személyes lelki-érzelmi élete és a természet szépségei felé forduló, panteista főhősnőből hogyan lesz Krisztusban hívó és Neki elkötelezett szolgáló, hanem arra érdemes felfigyelnünk, hogy kiből, miből, milyen „nyersanyagból” és milyen fejlődésen át formálódott az Úrnak eme alázatos szolgálóleánya. Amint a művet olvasva, lapról lapra Szász Ágnes életének mind inkább részesei leszünk, úgy tárul elénk a főszereplő Krisztus által formálódó élete, aki előtt egyre inkább letisztul és kikristályosodik életének legfőbb küldetése: futásának és szolgálatának elvégzése, amelyet az Úr Jézus Krisztustól kapott, hogy bizonyosságot tegyen Isten kegyelmének evangéliumáról (ApCsel 20,24).

Meg kell látnunk e kisregényben, hogy mi az, ami örömet jelentett számára. Nem volt tőle idegen mindaz, ami szép, jó és értékes ezen a világon. Örömet lelte főként a zenehallgatásban és néha a természet szépségében való gyönyörködésben. Mozart, Beethoven, Schubert és Chopin Isten dicsőségét hirdették számára, mint az egek, „a szél zúgása, a lombok suttogó beszéde, a források, patakok csacska fecsegése, a madarak trillázása, a virágos vetések hullámozása a szélben, a bogarak, hangyák serény, szorgos élete a fűben, a felhőtlen napsütésben fürdő messzeség” vagy a hegyek és a virágok színei.

A műben kirajzolódik előttünk a szigorú, fiatal kolozsvári tanítónő alakja, aki mint féltő tyúkanyó a csibéit, úgy óvta a rábízott gyermekeket színháztól, mozitól, hiszen „mit szólna hozzá Jézus?” Ahogy az évek teltek-múltak egyre többet ismert és értett meg „az Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságából, a „királyi embert” (Barth váltságtanának egyik alapfogalma) is felöltöző szentek méltóságából.”¹²

Végül, hadd álljon itt még egy lényeges szempont Pilder Mária személyének jobb megismeréséhez: mély meggyőződése szerint a nőkhöz küldett. Az új asszonytípus kérdése a *Szász Ágnes naplójában* is előkerül, ahol Haller bácsi fogalmazza meg erre a választ, akihez Ágnes bizalmas, meleg szeretettel kötődött. Az évszázados álomból felébredő nő öntudatosan részt követel az élet, a társadalom munkájából és a férfi *egyenrangú és egyenértékű* társa és munkatársa akar lenni anélkül, hogy a vele való egyformaságra törekedne. A századelő feministái ezzel szemben ahelyett, hogy

„igazi nővé” nevelnének, férfijogokat és férfiszabadságot követelnek a lányoknak, asszonyoknak. Úgy vélem, hogy Haller bácsi felismerése időszerű és értéket közvetítő lehet számunkra ma is, a XXI. század első évtizedében:

Igazi egyensúly, mert igazi egyenrangúság akkor lesz, ha a nő minden jóban versenytársa, de minden rosszban kerékkötője, fékezője lesz a férfinak. A nőnek le kell rontania a múltból azt, ami korlát, gát és akadály volt, új kereteket kell teremtenie fejlődésének, de meg kell őriznie mindig azt, ami benne a legnagyobb érték, azt, hogy nő! A lelke hívő, odaadó szeretetét, lehajló simogató gyöngédségét, intuitív finom érzékenységét, győzelmes, öntudatos tisztaságát meg kell őriznie minden fejlődésben! Éppen ezek azok az értékek, amelyekre ebben a világban olyan nagy szükség van, de hogy a nők ezeknek az értékeknek az érvényesítésében lássák meg az ő igazi missziójukat, erre szükséges, hogy megértsék a Krisztusnak hozzájuk szóló elhívását.¹³

4. LEVELEZÉS HERMAN KUTTERRAL

Amint arra korábban utaltam, Pilder Mária Hermann Kutterral folytatott levelezését részleteiben kívánom tárgyalni, amelyre az alábbiakban kerül sor. Bízom benne, hogy e levelezés fényében mind inkább kirajzolódik előttünk az Isten Országáért szolgáló, teológiai munkásságát tekintve nagy hatású Hermann Kutter svájci teológus és a tiszta evangélium talaján álló Pilder Mária személyisége, tevékenysége és hatása.

Néhány szóban az előzményekről: Az öt éven át tartó levelezést Pilder Mária kezdeményezte, aki 1926. március 12-én születésnapjára ajándékként kapta meg Kutter *Das Bilderbuch Gottes* (Isten képeskönyve) című, 1917-ben megjelent munkáját. Pilder Mária szinte második születésnapjaként emlegeti ezt a dátumot, s e napról leveleiben csaknem évről évre megemlékezik. Tíz évvel Hermann Kutter halála után fiával kezd levelezést. Az ifjú Kutter – 1968-ban 75 éves – a levelezést azért vállalta szívesen, mert maga is látta Pilder Mária hatását apja életének utolsó szakaszára.

Az első levelet Pilder Mária írta 1926. március 18-án. Az utolsó levél Kutteré, aki halála előtt néhány héttel, 1931. február 16-án írt utoljára. Összesen 81 levél maradt fenn, melyből Pilder Mária 41-et, Kutter pedig 40-et írt. E levelek folyamatos, egymást követő olvasása során észrevehető, hogy egy-két levél elveszett, de ennek ellenére az események jól nyomon követhetőek. Személyes vonatkozású dolgokról is értesülünk a levelekből: családról, egészségi állapotukról, terveikről. Levelezésük központi témája az egyházban végzett szolgálatuk. Megosztják egymással tapasztalataikat, gondolataikat

13 Uo. 151.

a keresztyén élet és szolgálat sok kérdésével kapcsolatban. Pilder Mária ezekben az években elsősorban missziói munkát folytatott, Kutter pedig, aki ekkor már nyugdíjas lelkész, könyveket ír. Pilder Mária számos kérdést tesz fel szolgálatával kapcsolatban. Kutter e kérdésekre készséggel és nagy alaposággal válaszol.

Pilder Mária Kutterhoz írt második levelében a következőképpen ír Kutter művéről, *Das Bilderbuch Gottes*-ről: „Milyen jó, hogy az Ön többi könyvét a Bilderbuch után kaptam...Az én beteg lelkemen csak a Bilderbuch tudott segíteni.”¹⁴ „A Bilderbuch-ból áradó bizonyosság – *Gottesgewissheit* –, szabadság és öröm szabadította fel Pilder Máriát.”¹⁵ Első levelére Kutter azonnal válaszolt. Pilder Mária újabb levelében arról ír, hogy miért volt számára nagy jelentőségű a könyv és feltárja egész addigi lelki életét, melyet a törvényeskedő és kegyes szubjektivizmus által meghatározott pietizmus uralt. Ezt követően Kutter elküldi ajándékkul egy akkor megjelent könyvét (*Wo ist Gott*). Ezt újabb és újabb levelek követik és kibontakozik köztük egy évekig tartó levelezés és baráti kapcsolat, mely egyértelműen kétoldalú volt: kölcsönösen gazdagították egymás szellemi életét. „Hermann Kutter segített Pilder Máriának a tiszta evangéliumi látásmód kialakításában nemcsak saját, egyéni keresztyén életére, hanem szolgálatára vonatkozólag is.”¹⁶ Ezt az élet minden területét átfogó látásmódot nevezi Pilder Mária a levelekben „teocentrikus”-nak.

Pilder Mária a levelekben feltett kérdéseivel kifejezte, hogy mennyire szüksége van Kutter tanítására és vezetésére. Az idős, egészségesében is megrendült nyugdíjas Kutter ezekben az években úgy érezhette, hogy az ő mondanivalójára már nincs szükség, arra már senki sem figyel. Pilder Mária szinte valamennyi levelében megerősítette Kuttert abban, hogy igenis nagy szükség van az ő munkájára. Kifejezte háláját, örömét vagy elismerését Kutter valamilyen könyve, írása vagy általában hatása felett. Mindig leírja Kutternek, ha olyan embereket talál, aki Kutter könyveinek csendes barátai. Így emlegeti Makkai Sándort, az erdélyi teológusokat és családjának tagjait, akikből „kis gyülekezete” van Kutternek Erdélyben.¹⁷ Ha Kutter új könyvet ír, kifejezésre juttatja lelkesedését és leírja véleményét, javaslatait a műről. Nagy szerepe volt Pilder Máriának a *Mein Volk* című mű elkészülésében. Attól kezdve, hogy Kutter „belső szorongásáról” beszámol, mely arra készíti, hogy ismét írjon, nincs egyetlen levele sem Pilder Máriának, amely közvetlenül vagy közvetve ne buzdítana a könyv megírására. Kutter Jeremiás prófétát akarta a modern világ számára a kor nyelvén megszólaltatni, „és azzal a mi keresztyénségünket a nagyvilágban, az államban, a társadalomban való

14 Uo. 301.

15 Uo. 278.

16 Uo. 279.

17 Uo. 351.

feladatára figyelmeztetni.”¹⁸ Kutter elküldi a könyv első fogalmazványát, amire Pilder Mária részletes elemzéssel és válaszol. Boldogan veszi kezébe a kinyomtatott könyvet: „Örvendeztem azon, hogy a Jeremiás-könyvet a kezemben tarthattam... ezt a kedves, kedves könyvet, amiért annyit imádkoztam, és még mindig imádkozom... Olyan ez, mintha életem egy darabja lenne.”¹⁹

Pilder Mária levelei révén bepillantást nyerhetünk erdélyi munkájának részleteibe is. Sokat írt Makkai Sándorról, akit levelezésük kezdetekor választottak erdélyi püspökké. Leveleiből kiderül, hogy nagyra becsülte Makkai Sándort és Kutter lelki rokonának tartotta. Pilder Mária szívügyének tekintette, hogy a neki oly kedves két ember megismerkedjen egymással. Amikor Makkai püspök Svájcba utazott egy konferenciára, nagy szeretettel készítette elő Kutterrel való találkozását. A találkozás létrejött Baselben. A körülmények viszont alaposabb és mélyebb eszmecserére nem adtak lehetőséget.²⁰

A levelekből az erdélyi egyházi élet számos alkotóelemét, szegmensét is megismerhetjük: Pilder Mária missziói munkájáról, a kolozsvári teológiai fakultáson belüli szellemi életről, az erdélyi kulturális életről és jugoszláviai missziói útjáról mind-mind említést tesz.

Pilder Mária egyik levelében a nők templomi – azaz férfiakból is álló gyülekezet előtti – szolgálatával kapcsolatban tudakolja Kutter véleményét. Válaszában Kutter a férfi és a nő Istenben való egységéről és egymásra utaltságáról ír. A bűn miatt azonban minden igazi kötelék szétzúzott állapotban van. Az asszonyok kenyérkereső munkája szociális kérdéssé válik. A nők igehirdetési szolgálatát mindezek összefüggésében kell szemlélni. Azt tanácsolja Pilder Máriának, hogy ha őt nyugtalanítja és bántóan hat rá a férfiak előtti szolgálat, helyesebb, ha nem teszi. Végül, Kutter kifejezi örömét a felől, hogy mindketten egy álláspontot képviselnek ebben a kérdésben.²¹

Érdemes megemlíteni Kutter vélekedését az imaközösségekről. Egyik levelében Pilder Mária elpanaszolja, milyen nehézé vált számára az imaközösségekben való részvétel. Úgy érzi, nem őszinték az imádságok. Megkérdezi, milyennek látná Kutter a biblikus imaközösséget.²² Kutter így válaszol:

Együtt imádkozni csak ott lehet, ahol Isten Lelke valami közös ügyet sürgetően a szívekre helyezett, ahol az imádság hangjai alkotást fejeznek ki: ott azután elmúlik minden önmutogatás és a feszélyezettség eltűnik. Ahol azonban a szívek nem égne, legyen az ember

18 Uo. 330.

19 Uo. 358.

20 Uo. 283.

21 Uo. 371–373.

22 Uo. 361–362.

becsületes és ne gyűjtsen mesterséges tüzet... A belső szoba imádsága ma az egyedül igazi, és milyen drága és csodás dolog az. Hiszen a csendben Isten angyalai járnak ki és be.²³

A levelezésből értesülhetünk Kutter és Pilder Mária Karl Barthhoz fűződő kapcsolatáról. 1929. január 26-án Kutter arról számol be, hogy egy időre abba kell hagynia a Jeremiás-könyv írását, mert a westfalai Münsterbe készül, ahol előadást fog tartani az ottani professzor, Karl Barth meghívásának eleget téve.²⁴ Pilder Mária azonnal válaszol és kifejezi nagy örömét e találkozást illetően. Elmondja, hogy Kolozsváron jól ismerik, olvassák és vitatják Barthot. Ő maga is olvasta már több írását.²⁵ Kutter 1929. március 4-én hírt ad münsteri látogatásáról: „Az előadásban, majd az utána következő megbeszélés során a diákok előtt elmondtam mindazt, ami állásfoglalásában negatívnak tűnik, amit a diákok meg is értettek. Barth ismételtén biztosított arról, hogy egészen a mi alapjainkon áll. Nekem úgy tűnik, hogy teológiájában is megindult az olvadás.”²⁶

Pilder Mária szerette volna Kuttert Erdélybe meghívni, hogy ott előadást tartson. Már a meghívás előtt igyekezett minél többet mondani neki Erdélyről: írt a missziói munkáról, problémákról, karácsonyra pedig egy olyan albumot küldött neki, mely az erdélyi református templomok képeiből volt összeállítva. Kutter azonban elutasította a meghívást, nem látogatott el Erdélybe, közvetlenül nem hathatott az ottani egyházi életre. Közvetett hatása azonban nemcsak Pilder Mária szolgálatain keresztül mutatkozott meg, hanem az erdélyi református sajtóban is jelentek meg Kutter tanítását bemutató cikkek.

Végül álljon itt egy idézet Hermann Kutter utolsó leveléből, mely a hitben élő ember valóságos reménységének erejével szólal meg: „Bajaink nem nagy dolgok az Istenben gyökerező hit számára. Ez a hit kitart látása mellett: Isten győzni fog... Nagyszerű dolog naponta várni az Istent” (Täglich auf Gott warten is köstlich).²⁷

5. EMLÉKEK

Az alábbiakban Zágony Anna ny. református lelkész Pilder Máriára való visszaemlékezésének egy részletét ismertetem. Az egykori kolozsvári tanítvány így emlékezik:

23 Uo. 363.

24 Uo. 340.

25 Uo. 341.

26 Uo. 344.

27 Uo. 378.

Egy furcsa nő fogja tanítani a hittant, láttam a tanáriban – ezzel a hírrel lepett meg egyik osztálytársam a kolozsvári leánygimnázium óráközi szünetében több mint negyven évvel ezelőtt. Köréje gyűlve hallgattuk leendő hitoktatónőnk külsejének nem valami hízelgő leírását s kíváncsi érdeklődéssel vártuk a „furcsa nővel” való találkozásunkat. Hirtelen elfogott a szorongó érzés, amikor először fordult szembe velünk: Ha most valaki elnevetné magát, én rettenetesen szégyellném magamat. Azonban más történt. Pilder Mária elkezdett beszélni, az osztály pedig meglepő komolysággal hallgatta. Újból megbizonyosodtam, hogy az ifjúságot két dolog feltétlenül lefegyverzi, az intelligencia és a meggyőződés. Különös adottsággal tudta hozzánk közel hozni az evangélium eseményeit. Amikor Jézus szenvedésének a történetét mondta el, annak az egy napnak a történetét, részletesen, reggeltől estig úgy, ahogy a Bibliában meg van írva, de oly megrendítő közelségbe tudta hozni a kereszthalált, mintha akkor és valahol Kolozsvár határában történt volna. Életem ekkor fordult egészen Krisztus felé.²⁸

Ilyennek ismerte meg a világ és a keze alatt felnövekvő diáknemzedékek „Mária néni”-t. Jellemző volt rá, hogy személyes életéről nem szeretett beszélni, főként nem a nyilvánosságnak, ugyanakkor mások odafigyelő meghallgatására kivételes képessége volt.²⁹ Teljes érdeklődéssel tudott odafordulni mások életproblémája felé.

Semmit sem fogadott el magától értetődőnek... mindent megvizsgált s azt választotta és tartotta meg, amit jónak talált. Így lett a katolikusnak és német anyanyelvű családban született gyermekből a magyar Református Egyház kivételes képességű munkása, az elbizonytalanodott nők és férfiak lelkipáteré, Isten Igéjének szolgája, a legjobb reformátori értelemben.³⁰

A fentebb közölt, egykori kolozsvári diák megemlékezése mellett álljon itt egy nagyenyedi diák, Ágai László visszaemlékezése is:

Második elemibe jártam a nagyenyedi Kollégiumban. Egy kora tavaszi délutánon tanítónk egy különös nénit kísért be osztályunkba. ... Elénk állt és azt mondta: – Én vagyok Mária néni, és Jézus Krisztusról beszélek nektek. Elkezdte. Arra nem emlékszem több mint negyven év távlatából, hogy mit mondott. Csak arra emlékszem, hogy homloka fényes lett, halvány arca kipirult, kis, fehér keze is beszélt, magyarázott. Úgy éreztük, hogy maga Jézus jár köztünk. A történet végén éneket tanított: „Kövessd a Jézust...” Mikor jól ment az ének, mindegyikünkhöz odahajolt, meghallgatta: ki hogyan énekel. Hozzám is odahajolt, és még ma is csodálkozom, hogyan mert ilyent mondani: – Csak énekelj kisfiam, bátran! – hiszen

28 BOTTYÁN JÁNOS: i. m. 71.

29 VÁLYI NAGY ERVIN: i. m. 132.

30 Uo. 132.

nekem sem hallásom, sem énekhangom nem volt. De én ennek ellenére énekeltem. Pilder Mária néni ezt mondta. Ő tanított meg először Jézus Krisztust szeretni.³¹

6. A REFORMÁTUS NŐSZÖVETSÉG TITKÁRA

Pilder Mária 1944. január 1-jétől kezdődően végezte szolgálatát az Országos Református Nőszövetség titkáráként. Az alábbiakban Pilder Mária élete e meghatározó aspektusának szeretnék néhány gondolatot szentelni. A következőkben tehát terítékre kerül a Református Nőszövetség múltja és jelene, azaz létrejötte, tevékenysége és mai célkitűzései.

A Református Nőszövetség 1991-ben alakult újjá, de már 1900. január 3-án jóváhagyta a Magyar Királyi Belügyminisztérium az első alapszabályt. Magyarországon ekkor 123 fővel indult minden idők első Nőszövetsége, amelynek akkor a feladata az árvák felkarolása és a népkonyhák működtetése volt. Irányítói a gyülekezeti diakonisszák voltak. A közvetlen jogelődnek tekinthető Református Nőszövetséget Zsindelyné Tüdős Klára és Pilder Mária hozták létre Magyarországon 1943-ban – Ravasz László felkérésére –, később, mint Erdélyben, mert ott Pilder Mária már korábban életre hívta. Zsindelyné egy ismert, társaságbeli asszony volt, hiszen a férje volt a művelődési miniszter, neki pedig a Váci utcában volt divatszalonja, sőt, filmrendező is volt, nem akarta ezt a megbízást elfogadni. Végül, mégis vállalta. A kor, a II. világháború, adta a tennivalókat és a rom eltakarítástól kezdve a rongyszőnyegszövésig mindent csinált a Nőszövetség. A híre Amerikáig is eljutott, ahonnan idejöttek tanulmányozni a Nőszövetségben folyó munkát. Tüdős Klára a saját Istenhegyi úti házát rendezte be szállásnak, és ott adott helyet a vidékről feljött falusi asszonyoknak, akik bibliaismeretet tanulni és segíteni jöttek.

Mi tehát a **Református Nőszövetség**? Az alábbiakban a Nőszövetség néhány sajátosságának, lényegi vonásának kiemelésével igyekszem feltárni az előbbi kérdésre adandó választ.

Teljes egészében egyházi alakulat.

Isten az egyházban adta meg menedékünket, erőforrásunkat, munkaterünket ebben a világban, keresztyének, sőt emberek, csak mint egyháztagok, a gyülekezet közösségében lehetünk. ...Régebben a református nő kizárólagos munkaterületül az otthont jelölték meg s azt tartották, hogy a jó hitves és anya egyúttal teljesítette vallásos kötelességét is. Természetesen igaz, hogy a nő számára az otthon a legfontosabb. De éppen az Ige szempontja alatt nem minden. Ha a férfitől azt kívánjuk, hogy foglalkozásán, élethivatásán túl is vegyen

31 ÁGAI LÁSZLÓ: Találkozásom Mária néniel (Nekrológ helyett). *Reformátusok Lapja*, 1966. jan. 16.

részt, mint egyháztag a gyülekezet életében, ugyanilyen alapon meg kell kívánnunk a nőtől is, hogy otthonán, családján kívül is tegyen bizonyosságot hívő, tevékeny egyháztagságáról, mert ebben a tekintetben nincs különbség férfi és nő között, mindnyájan egyek vagyunk Krisztusban. ...A Nőszövetség ...a gyülekezet élő testének szerves része, tagozata. Saját feladatait önállóan és szabadon végzi, de nem szabadosan, mert mint rész, az Ige szabálya szerint alkalmazkodik az egész test szükségéhez. Hogy ez biztosítva legyen, mindig a lelkipásztor és a presbitérium vezetése, felügyelete, és védelme alatt működik.³²

A bűn ellen harcoló közösség. „A Nőszövetség ...nem lehet tökéletes szentek különítménye, akik a többiektől elválva, Krisztust és az üdvösséget maguknak kisajátítják. A Nőszövetségnek az összes tagokért jó reménységgel kell munkálnia, egymás védelmére és segítésére; így a hitet védő és nevelő munkája a döntő.”³³

Szövetség és nem egyesület.

Az egyesület emberi akaratból, meghatározott cél szolgálatában, a tagok megállapított jogai és kötelességei szerint létesül, bizonyos időpontban kezd működni és feloszolhat. A szövetség, így a Nőszövetség is, a tagoknak Isten akaratából, rendeléséből öröktől fogva meglévő személyi összetartozásánál fogva létezik. ... Minden nő, aki tagja Krisztus egyháza egyik gyülekezetének, egyúttal tagja a Nőszövetségnek is. ... A Nőszövetséget tehát nem mi teremtjük meg, mint valami egyesületet, hanem csak felébresztjük és megelevenítjük, mint Isten kegyelméből már meglévőt. ... Az egyesületben érvényesülhetnek a személyi kiválóságok, a Nőszövetségben önmegtagadásnak kell érvényesülnie, hogy Krisztus maga tündököljön alázatos szolgálóleányain át. Ez csak hitből lehetséges, az egymás hite általi épülés következtében, mellyel a Nőszövetség templommá teszi az otthont és otthonná a templomot. ... A Nőszövetségben minden tagnak megvan a maga dolga, melyet senki más helyette el nem végezhet. A szolgálat pedig ajándék, melyért Istennek jár köszönet, hogy é boldogító lehetőséget és erőit adta.³⁴

A szeretet munkájának szövetsége.

Krisztus irántunk való szeretetét csak az Ő kicsinyei iránti szeretet szolgálatával viszonzhatjuk. A Nőszövetség munkája tehát nem önmagára irányul, hanem az Ige és imádság erőforrásából merít a szeretetre szorultaknak vigasztalást, segítséget, gyógyulást.

32 MAKKAI SÁNDOR: Mi a Református Nőszövetség? *Új Magyar Asszony*, 1 (1944/1) 5–6, 5.

33 Uo. 5.

34 Uo. 5–6.

Ez azonban nem alkalmi jótékonykodás. A Nőszövetség nem is gyakorolhat jótékonytságot, mert nincs semmije, ő maga is Krisztusé, az Úrétől él és ad, s amit ad, az csak jel a Krisztus bűnbocsátó és örökéletet adó szeretetéről.³⁵

Személyes bizonyágtételen alapuló szövetség.

A Nőszövetségben csak személyesen, személyi munkánkkal vehetünk részt. Pénzzel nem válthatjuk meg személyes szolgálatunkat. ...A Nőszövetségnek alaptörvénye az, hogy mindenkinek megvan a helye és része a munkában, s tagnak csak azt lehet elfogadni, aki ezt a helyet személyes munkájával ténylegesen betölti. A személyesség azonban nem teszi feleslegessé a jó rendet, mely Isten parancsa. Fegyelem, szervezet, tisztségek, intézmények, módok, eszközök szükségese, s ezekről az egyházi felettes hatóságok maguk is gondoskodnak a megfelelő szabályzatok által, a Nőszövetség dolga az, hogy a kereteket megtöltse lángoló hittel és szeretettel.³⁶

*Az egyházközségi nőszövetség munkaterületei a következők: a **hitélet, szeretetmunka, kulturális, szociális munka.***

A hitélet terén

a Nőszövetség tagjai rendszeresen gyakorolják a napi csendes órát, s otthonukba bevezetik a napi családi áhítat tartását. Minden erejükkel gyermekeik református keresztyén hitben való nevelésén fáradoznak. ... A Nőszövetség tagjai a gyülekezeti istentiszteleteket rendszeresen látogatják és munkálkodnak azon, hogy a templom minél inkább megteljen hívő gyülekezettel. Hetenként legalább egyszer bibliaórára gyűlnek össze. ...A bibliaórán mindig számot kell adni a végzett munkálatokról és megbeszélni a felmerült akadályokat.³⁷

A Nőszövetség időnként konferenciákat rendez, melyeken kipróbált bizonyágtétevek segítségével igyekeznek a Szentírás mélyebb ismeretét közvetíteni a tagok felé, hogy azok missziói feladatuknak is mind inkább megfelelhessenek. „Bizonyos, kellőképpen előkészített csoportok tevékenykednek a gyülekezeti iratterjesztés, az evangélizáció és szolgálat, a gyülekezeti, templomi vagy más ünnepélyek rendezése, egyházi énekkar munkájában. A templom, illetve temetőgondozás is a Nőszövetség feladatkörébe tartozik.”³⁸

35 Uo. 6.

36 Uo. 6.

37 A Református Nőszövetség munkája, *Új Magyar Asszony*, 3 (1947/1) 6.

38 Uo. 6.

A szeretetmunkásság terén

a Nőszövetség első kötelessége az, hogy tagjait a saját családjuk körében végzendő szeretetszolgálatra buzdítsa. ... Adott körülmények szerint a Nőszövetség megszervezi tagjainak szeretetszolgálatát oly módon, hogy a különböző munkaágakat végző csoportokban minden tag megtalálja a maga szeretetmunkájának helyét és lehetőségét. ... A szeretetmunkásság az adott körülmények szerint kiterjed az árvák, szegények, betegek, aggok, elhagyottak, testi és lelki nyomorúságot szenvedők felkeresésére, anyagi és lelki támogatására, gyógyítására, megmentésére. Szükség és lehetőség szerint a Nőszövetség szeretetmunkájának végzésére intézményeket, otthonokat létesíthet és vezethet, vagy ilyeneket, amennyiben más egyházi, társadalmi alakulat létesített, kezelésre, vezetésre átvehet, támogathat. Az egyházközségi nőszövetség állandóan tájékozódik az egyházmegyei, egyházkerületi, országos református szeretetmunkáról, s a maga eszközeivel és lehetőségeivel azokban szintén részt vesz.³⁹

A **kulturális munka terén** „segítőmunkát végez, mely nagyon értékes és áldásos lehet. Kulturális és nemzeti kötelessége van elsősorban saját tagjai iránt. ... A tagok műveltségét ápolja és igyekszik azt a református hit igazságaival elmélyíteni. Tagjai körén túl a Nőszövetség az iskola támogatója és védelmezője, mindenekfelett a saját egyházi iskolájáé.”⁴⁰

A **szociális munka terén** „a Nőszövetség oktató- és nevelőmunkát végez. Arra törekszik, hogy tagjai mindenütt megfelelően képviseljék az evangéliumi álláspontot és mindent elkövessenek az igazságosság és méltányosság érdekében. Igyekszik tagjait munkához juttatni, megélhetésüket biztosítani, erkölcsileg oltalmazni.”⁴¹

A Nőszövetség tehát mindig az egész gyülekezet, az egyházközség egyik tényezője. Munkája kihat az egész gyülekezetre. Az egyházközség ügye nem lehet közömbös a Nőszövetség számára és fordítva. A Nőszövetség és az egyházközség tehát kölcsönösen támogatja, előmozdítja és elősegíti egymás munkáját, ezzel szoros egységet teremtve.

A Nőszövetség legfontosabb célja ma is a **misszió** és a **diakónia**, amely két, egymástól elválaszthatatlan feladat, de ennek végzése közben a középpontban mindig az Igének kell állnia, hiszen ez nem nélkülözhető olyan közösségből, amelynek a célja a közösség az Úr Jézussal, és közösség egymással. Így teljes a keresztyén közösség. A Nőszövetség jeligéje: „Egymás terhét hordozzátok, és így töltsétek be a Krisztus törvényét”, mely minden jó cselekedetre módot ad, de meg kell találni a konkrét feladatot a helyi adottságoknak megfelelően.

39 Uo. 6.

40 Uo. 6.

41 Uo. 6.

Országos szinten már több mint négyezer tagja van a Nőszövetségnek, a szervezeti felépítés a Református Egyház szervezetéhez igazodik, ugyanúgy kerületekre és gyülekezetekre tagolódik. A tényleges munkát a gyülekezetek végzik, bár szokott lenni országos rendezvény is, de ez általában csak a küldöttgyűlésekre szorítkozik, vagy valamilyen nemes cél érdekében gyűjtőmunkára.

7. BELMISSZIÓI TITKÁR

Az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsa 1924. szeptember 1-jétől kezdődő érvénnyel nevezte ki Pilder Máriát az egyházkerület női belmissziói titkárává. 1925-től a *Református Szemle* című lapban ő maga közöl részletes jelentést e tevékenységéről. Az alábbiakban az említett beszámolók alapján igyekszem egy egységes képből felvázolni szolgálatának területeit. Munkaágak szerint a következő csoportosítást végezhetjük:

Leánybiblikörök – Leánymunka. A leánybiblikörök mind egységes irányelvek szerint dolgoznak, és kapcsolatban vannak egymással. Pilder Mária közli, hogy e leánybibliköröket mind meglátogatta, sokat többször is, és részvételükkel úgynevezett „leánynap”-okat tartott. Nagyobb városokban (Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Segesvár, Kolozsvár) rendezték meg ezeket az alkalmakat. Egy-egy „leánynap” programja a következő volt: az egy vidékhez tartozó leánybiblikörök tagjai vasárnap reggel összegyűlnek, és részt vesznek a gyülekezet istentiszteletén, melyet egy bibliai előadás követ. Ebéd után a leányok vasárnapi tanításon vagy csoportokra osztva bibliköri órán vesznek részt. Egy közös hálaadó áhítattal (melyen fogadalomtétel is van) zárul a leánynap a templomban.⁴²

Lelkészné konferenciák. Ezek a konferenciák általában másfél naposak voltak és egy parókián vagy kollégiumban tartották azokat. A beszélgetések kiindulópontjává a Heidelbergi Káté egy-egy kérdése szolgált. Rövid bevezetés után megbeszélések és hozzászólások kapcsán részletesen megtárgyalták a fölvetett kérdést, gyakorlatias megközelítésből. Ezt követően a belmissziói munkák kérdései, lehetőségei, akadályai és nehézségei, illetve a külmisszió kérdései voltak napirenden.⁴³

Nőszövetségi munka. A legfiatalabb, ugyanakkor biztató és reményteljes munkaágként tartja számon Pilder Mária. Hozzáteszi, hogy mindenütt általános még a kísérletezés, az új utak keresése, de a körvonalak már kezdenek kirajzolódni.

42 PILDER MÁRIA: Beszámoló a női belmissziói munkáról. *Református Szemle*, 21 (1928/29) 455–457, 455–456.

43 Uő: Beszámoló. (Belmissziói titkári jelentés). *Református Szemle*, 19 (1926/31) 509.

A városi nőszövetségekben nagy a szociális aktivitás, míg a falusi nőszövetségek a nők evangéliumi nevelésére helyezik a hangsúlyt. E vonatkozásban sokat tanulhatnak egymástól a nőszövetségek. A beszámoló szerint egy „nőszövetségi nap” is megrendezésre került Segesváron, melynek keretében délelőtt bibliai kérdést, illetve a nőszövetségi munka alapkérdéseit beszéltek meg a résztvevők, délután pedig gyakorlati nőszövetségi kérdésekről tárgyaltak. Este egy bibliaórával zárult az összejövetel.⁴⁴

Az alábbiakban szerepeljen néhány további szolgálati ág, melyekben Pilder Mária tevékenykedett⁴⁵:

- Vasárnapi iskolák látogatása;
- Mintatanítások tartása;
- Leány-középközpontok látogatása és evangelizáló előadások tartása;
- Lelkésznék lelkigondozása;
- Asszonyok között végzett szolgálatok (bibliamagyarázat, előadás). (A cselédek között végzendő missziói szolgálat a bibliaköri asszonyokra vár Pilder Mária álláspontja szerint.)

1928-ban a Marosvásárhelyen megindult diakonisszaképzésbe kapcsolódott be Pilder Mária, majd 1933-ban Makkai Sándor püspök az Erdélyi Református Egyházkerület Diakonissza Intézetének helyettes igazgatójává nevezi ki.

Pilder Mária a diakonissza munkájáról, hivatásáról a következőket mondja, mely úgy vélem, üzenetértékű ma is számunkra:

...a diakonisszaszolgálat hivatás, amely az asszonyi és anyai hivatás mellett talán az egyetlen, amely lehetőséget ad a nőnek arra, hogy az Istentől beléje helyezett értékeket és erőket egészen kifejtse és gyümölcsöztesse. Ha Isten nem házasságra hívott el egy nőt, akkor legteljesebben, mint diakonissza élheti ki önmagát, mert ebben a hivatásban van a legteljesebb lehetősége a szeretetben való szolgálatra. Szeretni és szolgálni: ez a nő igazi lényege és feladata. Egészen nő és egészen önmaga csak ebben lehet. A családi életen kívül egészen női hivatásnak a diakonisszaszolgálat nevezhető, s épp' ezért áldott és gyönyörűséges és boldogító, mint minden igazi hivatás.⁴⁶

44 Uő: Beszámoló a női belmissziói munkáról. *Református Szemle*, 21 (1928/29) 456–457.

45 Uő: Beszámoló, *Református Szemle* 18 (1925/4) 53–54. Uő: Beszámoló. *Református Szemle* 18 (1925/27) 435–436.

46 Uő: Néhány felvilágosító szó a diakonissza hivatásáról. *Református Szemle*, 27 (1934/1) 3.

BEFEJEZÉS

„Legyen velem a te beszéded szerint” (Lk 1,38) – e szavakkal szólta Mária, Jézus anyja Gábrriel angyalhoz. Nem értette, hogyan történhet meg és miképpen lehetséges az, amiről az angyal beszélt neki, de abban bízott, hogy Istennél minden lehetséges.

A hit engedelmességének alázatos megvallása kísérte végig Pilder Mária életét. E földi világban, több mint egy fél emberöltőn át betöltött szolgálata során felismerte, mit jelent Isten alázatos szolgájának, eszközének lenni. Így lett a vasárnapi iskola vezetőjéből, a nőszövetségi utazótitkárból, az evangélizátorból tanító, aki a XX. századi egyháztörténelemnek nagyszerű és a maga nemében egyedülálló alakja.

Végezetül, a *Szász Ágnes naplója* egyik részletével szeretném e tanulmányt zárni, amely véleményem szerint hűen tükrözi azt a lelkiületet, amellyel Pilder Mária a maga szolgálatát végezte, s ezzel életműve páratlan, tündöklő kristályként ragyog át egyháztörténelmünk századain, példát és követendő értéket állítva a jelen és a jövő nemzedéke számára. Az alábbi idézetben Kőrösi Dávid édesanyja szólal meg, akit Ágnes is „édesanyjának” tekintett: „Te megtanultad a legnagyobb titkok egyikét: hogy a szeretet akkor a leggazdagabb, amikor ad; minél többet ad, annál többet nyer a maga számára is és így önmagának lesz kiapadhatatlan forrása.”⁴⁷

Moldván Edit
Debreceni Református Egyetem

IRODALOMJEGYZÉK:

- ÁGAI LÁSZLÓ: Találkozásom Mária nénivel (Nekrológ helyett). *Reformátusok Lapja*, 1966. január 16.
- BODOKY RICHÁRD: Pilder Mária 1888–1966. *Teológiai Szemle*, 9 (1966/1–2) 53–56.
- BOTTYÁN JÁNOS: Pilder Mária. In *Református Egyház*. 18 (1966) 70–72.
- FERENCZ ÁRPÁD (szerk.): *Világok vándorai*. k. n., Debrecen, 2007.
- KÁDÁR IMRE: Búcsúztató. *Reformátusok Lapja*, 1966. január 23.
- MAKKAI SÁNDOR: Mi a Református Nőszövetség? *Új Magyar Asszony*, 1 (1944/1) 5–6.
- PILDER MÁRIA: Beszámoló. *Református Szemle*, 18 (1925/4) 53–54.
- PILDER MÁRIA: Beszámoló. *Református Szemle*, 18 (1925/27) 435–436.
- PILDER MÁRIA: Beszámoló (Belmissziói titkári jelentés.) *Református Szemle*. 19 (1926/31) 509.
- PILDER MÁRIA: Beszámoló a női belmissziói munkáról. *Református Szemle*, 21 (1928/29) 455–457.

47 VÁLYI NAGY ERVIN – TARR KÁLMÁN: i. m. 126.

PILDER MÁRIA: Néhány felvilágosító szó a diakonissza hivatásáról. *Református Szemle* 27 (1934/1) 3.

A Református Nőszövetség munkája. *Új Magyar Asszony* 3 (1947/1) 6.

VÁLYI NAGY ERVIN: Pilder Mária 1888–1966. In *Képes Kálvin Kalendárium 1988*, Református Sajtóosztály, Budapest, 1987, 131–133.

VÁLYI NAGY ERVIN – TARR KÁLMÁN (szerk.): *Az Úr szolgálóleánya. Válogatás Pilder Mária műveiből*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1988.

www.parokia.hu/showsubnews.php